ALFRED KRUPP (1812–1887)

Top Kralı'nın Çelik Tahtı

Essen'deki küçük bir döküm atölyesinden Boğaziçi'ndeki Huber Köşkü'ne uzanan bir sanayi imparatorluğunun hikâyesi

İSMAİL POLAT

Alfred Krupp, babasından devraldığı borç içindeki küçük dökme çelik atölyesini Avrupa'nın en büyük ağır sanayi ve silah imparatorluğuna dönüştüren Alman sanayiciydi. Çağının en büyük silah üreticisi olarak *"Kanonen König"*, yani *"Top Kralı"* lakabıyla anıldı. Çelik top ve dikişsiz demiryolu tekerleği gibi yeniliklerle yalnızca bir aile şirketinin değil, modern Alman sanayisinin de temelini attı. Ölümünden sonra da büyümeye devam eden bu imparatorluk, iki dünya savaşında Almanya'nın en büyük silah tedarikçisi oldu ve Osmanlı ordusunu Alman çeliğiyle donatan ilişkinin başlangıç noktasını oluşturdu.

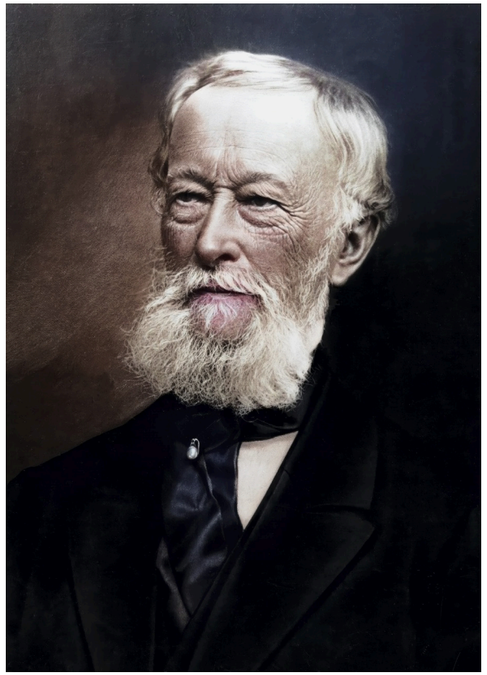

Shutterstock.com

Miras, borç yüküyle birlikte geldi

Alfred Krupp 26 Nisan 1812'de Essen'de doğdu. Babası Friedrich Krupp, 1811'de kurduğu dökme çelik fabrikasını hayattayken ayağa kaldıramamış, 1826'da öldüğünde ardında ağır borçlar içinde bir işletme bırakmıştı. Henüz on dört yaşındaki Alfred, annesi Therese Krupp ile birlikte işin başına geçti. Uzun yıllar süren yokluk ve deneme yanılma döneminin ardından Essen'deki atölye Krupp Dökme Çelik Fabrikası'na (Kruppsche Gussstahlfabrik) dönüştü. 1851 Londra Dünya Sergisi'nde sergilediği yaklaşık iki tonluk kusursuz çelik blok, o güne kadar İngiliz çeliğini rakipsiz sayan Avrupa'yı şaşırttı ve Krupp adını kıtanın gündemine taşıdı.

Servetin ilk kaynağı top değil, tekerlekti

Krupp'un ilk büyük ticari başarısı silahtan değil demiryolundan geldi. 1852'de geliştirip patentini aldığı dikişsiz çelik tekerlek bandajı (nahtloser radreifen), kaynak yeri olmadığı için kırılmaya karşı çok daha dayanıklıydı. Demiryolu ağının hızla genişlediği Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere dünya pazarında büyük talep gördü ve şirketin ilk gerçek servetini oluşturdu. İç içe geçmiş üç halka biçimindeki Krupp amblemi bu buluştan doğdu ve bugün hâlâ thyssenkrupp logosunda yaşıyor. Alfred Krupp döneminde silah üretiminin toplam ciro içindeki payı uzun süre yarının çok altında kaldı; asıl gelir raylardan, tekerleklerden, dingillerden ve makine parçalarından geliyordu.

Bronza güvenen generalleri çelik ikna etti

Silah üretimi Krupp için önce bir merak olarak başladı. Yedi yıl süren denemelerin ardından 1843'te ilk çelik tüfek namlusunu elle dövdü. Ne var ki dönemin askerleri çeliği dökme demirin kırılgan bir akrabası olarak görüyor, sağlam bronza güveniyordu. Prusya ordusu ancak 1859'da ilk büyük siparişi verdi. Krupp'un dökme çelikten arkadan dolumlu (Hinterlader) topları, geleneksel bronz toplara kıyasla çok daha uzun menzilli ve dayanıklıydı; 1867'de geliştirdiği yuvarlak kama kilidi (Rundkeilverschluss) bu sistemi kusursuzlaştırdı.



Ruediger Ettl / Shutterstock.com

Çelik topun sınavı Alman birlik savaşlarında verildi. 1864 Prusya-Danimarka Savaşı'nda Krupp çeliği Danimarka'nın bronz toplarına açık bir üstünlük sağladı. 1866 Prusya-Avusturya Savaşı'nda ise tarihte ilk kez her iki tarafı da Krupp'un donattığı ordular karşı karşıya geldi; Avusturya da Essen'in müşterisiydi. Asıl zafer 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda geldi. Dakikada on atış yapabilen ve 3.450 metreye ulaşan C/67 sahra topu, Fransız bronz toplarının iki katı menzile sahipti ve Sedan Muharebesi'nde yıkıcı etkisini kanıtladı. Bu savaş Krupp'u zengin, Prusya'yı ise Alman İmparatorluğu'nun kurucusu yaptı.

Krupp 1865'te Prusya Kralı'nın kendisine sunduğu soyluluk ünvanını reddetti; *"Krupp"* adının başına *"von"* eklemeye gerek görmüyordu. 1873'te Essen'in tepesine yaptırdığı Villa Hügel, bu yeni sanayi aristokrasisinin sarayı oldu. Aynı yıllarda işçileri için konut siteleri, hastane, emeklilik sandığı ve tüketim kooperatifleri kurdu; *"Kruppianer"* olarak anılan bu işçi topluluğu, sıkı bir disiplin karşılığında dönemin en kapsamlı sosyal güvencesine kavuştu.

Top Kralı'nın ölümü şirketin savaşını bitirmedi

Alfred Krupp 14 Temmuz 1887'de Essen'de öldü. Geride on binlerce işçinin çalıştığı, dünyanın en büyük silah tedarikçilerinden biri hâline gelmiş küresel bir şirket bıraktı. Oğlu Friedrich Alfred Krupp üretimi yeniden ağırlıklı olarak silaha çevirdi, 1896'da Kiel'deki Germaniawerft tersanesini satın alarak savaş gemisi inşasına girdi ve nikel çeliği, zırh levhası ve denizaltı teknolojisinde şirketi öncü konuma taşıdı.

Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu'nun kullandığı ağır topların, mühimmatın ve zırh çeliğinin büyük bölümü Essen'deki Krupp fabrikalarından çıktı. Şirketin geliştirdiği ve Alfred'in torunu Bertha Krupp'un adıyla anılan 42 santimetrelik *"Dicke Bertha"* (Şişman Bertha) havanları, 1914'te Liège ve Namur kalelerini günler içinde susturdu; 1916'da Verdun'da da kullanıldı. Alman donanmasının Atlantik'te dehşet saçan U-Boot denizaltılarının önemli bir kısmı Kiel'deki Germaniawerft tersanelerinde inşa edildi. Savaş yıllarında şirketin işçi sayısı 100 bini aştı ve üretim tamamen ordunun taleplerine göre şekillendi. Bu çizgi İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar kesintisiz sürdü.

Boğaziçi'ne ilk çelik top 1861'de geldi

Osmanlı Devleti ile Krupp arasındaki ilişki Alfred Krupp döneminde başladı. Firma 1861'de İstanbul'a ilk numune topu gönderdi; 1860'lı yıllarda Osmanlı ordusu, Avusturya-Macaristan ve Rusya ile birlikte Essen'in ilk ya-